

Kratkokrili voljić (*Hippolais polyglotta*) – nova vrsta za ornitofaunu Bosne i Hercegovine

ENA HATIBOVIĆ¹ | GORAN TOPIĆ² | DENIS BOHM² | BILJANA TOPIĆ²

Hatibović, E., Topić G., Bohm, D. & Topić, B. 2019: Melodious warbler (*Hippolais polyglotta*) - a new species for the bird fauna of Bosnia and Herzegovina

This paper summarizes a series of random data on Melodious Warbler (*Hippolais polyglotta*) in Bosnia and Herzegovina collected between 2011 and 2019, from the first occurrence to the data on breeding activity.

Key words: new species, Bosnia and Herzegovina, Melodious Warbler

UVOD

Do 30-ih godina XX vijeka kratkokrili voljić (*Hippolais polyglotta*) je naseljavao Sjeverozapadnu Afriku, Pirinejsko poluostrvo, dijelove Francuske, Apeninsko poluostrvo i sjeverozapadne obale Balkanskog poluostrva. Nakon toga primjetna je tendencija širenja areala ka sjeveru i istoku, gdje je ova vrsta prvo registrovana u pokrajini Burgonji u Francuskoj. U posljednjim decenijama XX vijeka, širenje areala se nastavlja, pa je gniježđenje ove vrste potvrđeno i u kantonu Tičino u Švajcarskoj 1960. godine, u Belgiji 1981., u Luksemburgu 1986., Holandiji 1990., a u Vestfaliji 2001. godine (Jouard, 1935; Yeatman, 1976; Yeatman-Berthelot & Jarry, 1994; Faivre et al., 2002; Engler et al., 2013). U Hrvatskoj je ova vrsta prvi put potvrđena u Istri 1947. godine, da bi se dvije decenije kasnije proširila do Pelješca i Pločica kod Konavala. Najbrojnija je u sjevernom dijelu, dok joj brojnost opada idući ka jugu (Rucner, 1998). Selica je i zime provodi u zapadnim dijelovima Afrike, južno od Sahare. Za gniježđenje preferira šumska staništa i rub šuma, šikare, makiju, trnovite gustiše, šume duž obala rijeka, jezera, močvara, vrtova, parkove i slično (Svensson & Christie, 2013).

U Bosni i Hercegovini ova vrsta do sada nije zabilježena (Kotrošan, 2008/2009), dok je u susjednim zemaljama česta i relativno brojna samo u primorskom dijelu Hrvatske (Crnković, 1990; Rucner, 1948, 1958, 1963a, 1967). U Crnoj Gori se kratkokrili voljić nalazi na popisu vrsta (Saveljić & Jovičević, a u Srbiji (Šćiban et al., 2015) do sada nije registrovan.

¹ Society for Biological Reserach and the Protection of Nature BIO.LOG

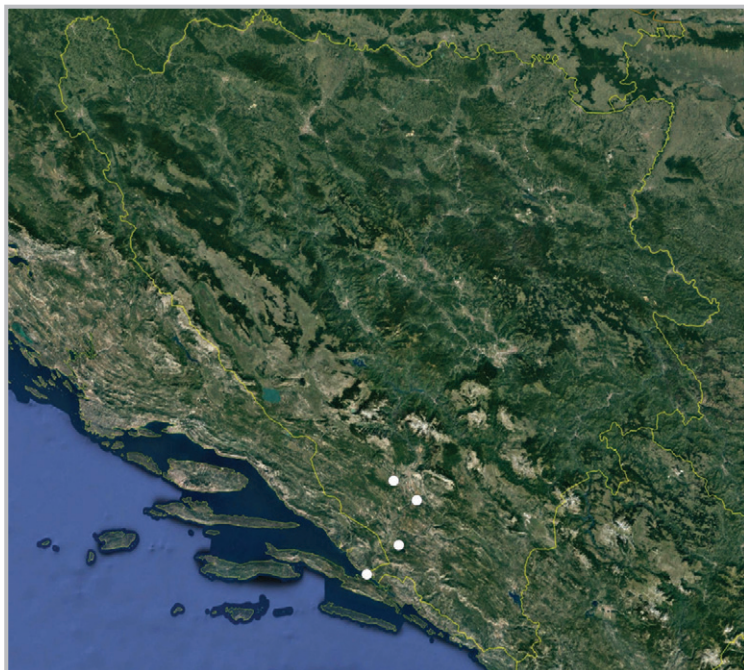
² Ornitološko društvo "Naše ptice", Semira Frašte 6, 71000 Sarajevo, naseptice@hotmail.com

MATERIJAL I METODE

Ovaj rad obuhvata niz oportunističkih podataka prikupljenih u periodu 2011-2019. godine tokom rekreativnih aktivnosti, organizovanja turističkih tura od strane agencije „Wild Herzegovina“, terenskih istraživanja u okviru projekta Adriatic Flyway 4, prikupljanja podataka za Atlas gnjezdarica Bosne i Hercegovine i u okviru UNEP/GEF projekta „Achieving biodiversity conservation through creation, effective management and spatial designation of protected areas and capacity building. Istraživanje ptica na prostoru poluostrva Klek“. Ptice su identifikovane na osnovu pjesme ili naknadnom identifikacijom iz prikupljene fotodokumentacije.

REZULTATI I DISKUSIJA

U periodu 2011-2019. godine u Bosni i Hercegovini registrovano je 39 nalaza kratkokrilog voljića (*Hippolais polyglotta*), na lokalitetima Mostarsko blato, Hutovo blato, rijeka Buna i poluostrvo Klek (Slika 1).

Slika 1. Prostorna distribucija lokaliteta na kojima je zabilježen kratkokrili voljić (*Hippolais polyglotta*)

Figure 1. Spatial distribution of sites where Melodious Warbler (*Hippolais polyglotta*) was recorded

Tabela 1. Hronološki pregled nalaza kratkokrilog voljića (*Hippolais polyglotta*) u Bosni i Hercegovini 2011-2019. godine

Table 1. Chronological overview of Melodious Warbler (*Hippolais polyglotta*) recordings in Bosnia and Herzegovina in 2011-2019

Redni br. No.	Datum Date	Lokalitet Locality	Broj jedinki Number of individuals	Stanište Habitat	Posmatrač Observer	
2011						
1	20.5.	Hutovo blato (Karaotok)	1	Šibljak sa divljom kupinom	Ena Hatibović i Wayne Scott	
2015						
2	30.5.	Mostarsko blato (Dolac)		Šikara bijelog graba	Denis Bohm	
2016						
3	3.5.	Hutovo blato (Škrka)		Šibljak sa divljom kupinom	Denis Bohm	
4	7.5.	Mostarsko blato (Dolac)		Šikara bijelog graba	Denis Bohm	
5	10.5.	Hutovo blato (Škrka)		Šibljak sa divljom kupinom	Denis Bohm	
6	13.5.	Mostarsko blato (Dolac)		Šikara bijelog graba	Denis Bohm	
7	17.5.	Hutovo blato (Škrka)		Šibljak sa divljom kupinom	Denis Bohm	
8	21.5.	Mostarsko blato (Dolac)		Šikara bijelog graba	Denis Bohm	
9	23.5.	Hutovo blato (Škrka)		Šibljak sa divljom kupinom	Denis Bohm	
10	27.5.	Mostarsko blato (Dolac)		Šibljak sa divljom kupinom	Denis Bohm	
11	28.5.	Mostarsko blato (Dolac)		Šikara bijelog graba	Denis Bohm	
12	31.5.	Hutovo blato (Škrka)		Šibljak sa divljom kupinom	Denis Bohm	
2017						
13	5.5.	Hutovo blato (Škrka)			Šibljak sa divljom kupinom	Denis Bohm
14	6.5.	Mostarsko blato (Dolac)	Šikara bijelog graba		Denis Bohm	
15	11.5.	Hutovo blato (Škrka)	Šibljak sa divljom kupinom		Denis Bohm	

Tabela 1. Nastavak sa prethodne stranice / Table 1 Continuation from previous page

Redni br. No.	Datum Date	Lokalitet Locality	Broj jedinki Number of individuals	Stanište Habitat	Posmatrač Observer
16	13.5.	Mostarsko blato (Dolac)		Šikara bijelog graba	Denis Bohm
17	19.5.	Hutovo blato (Škrka)		Šibljak sa divljom kupinom	Denis Bohm
18	20.5.	Mostarsko blato (Dolac)		Šikara bijelog graba	Denis Bohm
19	26.5.	Hutovo blato (Škrka)		Šibljak sa divljom kupinom	Denis Bohm
20	27.5.	Mostarsko blato (Dolac)		Šikara bijelog graba	Denis Bohm
2018					
21	3.5.	Hutovo blato (Škrka)		Šibljak sa divljom kupinom	Denis Bohm
22	4.5.	Buna (rekreacioni centar)		Šibljak sa divljom kupinom	Denis Bohm
23	5.5.	Mostarsko blato (Dolac)		Šikara bijelog graba	Denis Bohm
24	10.5.	Hutovo blato (Škrka)		Šibljak sa divljom kupinom	Denis Bohm
25	12.5.	Mostarsko blato (Dolac)		Šikara bijelog graba	Denis Bohm
26	18.5.	Poluostrvo Klek	4	Makija	Goran Topić, Biljana Topić
27	18.5.	Hutovo blato (Škrka)		Šibljak sa divljom kupinom	Denis Bohm
28	19.5.	Mostarsko blato (Dolac)		Šikara bijelog graba	Denis Bohm
29	24.5.	Hutovo blato (Škrka)		Šibljak sa divljom kupinom	Denis Bohm
30	26.5.	Mostarsko blato (Dolac)		Šikara bijelog graba	Denis Bohm
2019					
31	2.5.	Hutovo blato (Škrka)		Šibljak sa divljom kupinom	Denis Bohm
32	4.5.	Mostarsko blato (Dolac)		Šikara bijelog graba	Denis Bohm
33	10.5.	Hutovo blato (Škrka)		Šibljak sa divljom kupinom	Denis Bohm

Tabela 1. Nastavak sa prethodne stranice / Table 1 Continuation from previous page

Redni br. No.	Datum Date	Lokalitet Locality	Broj jedinki Number of individuals	Stanište Habitat	Posmatrač Observer
34	11.5.	Mostarsko blato (Dolac)		Šikara bijelog graba	Denis Bohm
35	17.5.	Mostarsko blato (Polog)	1	Šikara bijelog graba	Goran Topić, Biljana Topić
36	17.5.	Hutovo blato (Škrka)		Šibljak sa divljom kupinom	Denis Bohm
37	18.5.	Mostarsko blato (Dolac)		Šikara bijelog graba	Denis Bohm
38	23.5.	Hutovo blato (Škrka)		Šibljak sa divljom kupinom	Denis Bohm
39	25.5.	Mostarsko blato (Dolac)		Šikara bijelog graba	Denis Bohm

Prvi put za Bosnu i Hercegovinu vrstu su 20.5.2011. godine registrovali Ena Hatibović i Wayne Scott, na putu od Gnjišta ka Karaotoku na Hutovom blatu. Ptica je pjevala sa strška divlje kupine, prilikom čega su napravljene i dokazne fotografije (Slika 2).

Slika 2. Kratkokrili voljić (*Hippolais polyglotta*) na Hutovom blatu (Foto: Ena Hatibović)
 Figure 2. Melodious Warbler (*Hippolais polyglotta*) in Hutovo blato (Photo: Ena Hatibović)

Drugo posmatranje ove vrste bilo je 30.5.2015. godine u Mostarskom blatu. Tokom realizacije Birdwatching tura vrstu je identifikovao Denis Bohm u šikari bjelograbića na samom rubu polja. Nakon ovog posmatranja, u svim kasnijim turama, na Hutovom blatu, na lokalitetu Škrka i u Mostarskom blatu, na lokalitetu Dolac, Denis Bohm, sa turistima iz Engleske, je bilježio datu vrstu. Iako na datom prostoru nisu dokumentovani sigurni elementi gniježdenja (pronađeno gnijezdo ili mladunci vrste), na osnovu teritorijalnog ponašanja na optimalnim staništima, uz činjenicu da su ptice posmatrane u više navrata u istoj sezoni na istom mikrolokalitetu, kao i tokom različitih gnijezdećih sezona, gniježđenje kratkokrilog voljića na Mostarskom blatu i na Hutovom blatu gotovo je izvjesno. Prvi siguran dokaz gniježdenja, registrovan je 18.5.2018. na poluostrvu Klek, u Neumskom zalivu, gdje je na jednoj od 4 teritorije, uočena ptica sa gnijezdećim materijalom u klijunu.

S druge strane, u susjednoj Hrvatskoj, ova vrsta se prvi put pojavljuje 1947. godine na ostrvu Krk, nakon čega je primijetno progresivno širenje duž istočne jadranske obale, da bi dvije decenije kasnije, bila potvrđena na krajnjim južnim dijelovima zemlje (Rucner, 1998). Zbog kontinuirane distribucije vrste na optimalnim staništima duž Hrvatskog primorja i preklapanja dijela teritorije i staništa sa jugozapadnim dijelovima Bosne i Hercegovine, može se pretpostaviti da je kratkokrili voljić prisutan u Bosni i Hercegovini duže nego što to nalazi pokazuju, ali zbog nedostatka edukovanih ornitologa, kvalitetne opreme za dokumentovanje i velike sličnosti sa žutim voljićem (*Hippolais icterina*) vrsta je previdana. Nalazi ove vrste iz Mostarskog blata, koje je 41 km vazdušnom linijom udaljeno od Jadranske obale, ukazuje na dodatno širenje vrste na optimalnim staništima i u unutrašnjosti zemlje.

Progresivno širenje areala kratkokrilog voljića nije dovoljno ispitano. U zapadnom dijelu areala primjetno je širenje ka sjeveroistoku. U ovom dijelu Evrope, kratkokrili voljić živi u parapatriji sa sestrinskom vrstom žutim voljićem i putem kompetitivnog isključenja ove dvije vrste jedna drugoj definišu granice areala. Primijećeno je, da se sa širenjem areala kratkokrilog voljića, areal žutog voljića smanjuje, pa je u ovom dijelu kompeticija okarakterisana kao glavni faktor (Engler et al., 2016). U jugoistočnom dijelu areala izostaje preklapanje gnijezdećeg areala, jer je kratkokrili voljić vezan za primorsku, mediteransku i submediteransku zonu, dok žuti voljić naseljava unutrašnjost kontinenta. U mediteranskoj zoni areal kratkokrilog voljića preklapa se sa sivim voljićem (*Iduna pallida*), međutim ove dvije vrste naseljavaju drugačije tipove staništa, usljed čega ne stupaju u konkurentske odnose. Pošto se širenje areala odvija duž obalske submediteranske i mediteranske zone u pravcu sjever-jug, uticaj promjene klime je zanemariv. Promjene u staništu uslovljene smanjenjem stočnog fonda mogu se smatrati jednim od ključnih faktora ekspanzije. Do sredine XIX vijeka, samo Dalmatinsku regiju naseljavalo je 750.000 koza, što je predstavljalo 60%

od ukupnog broja koza u Hrvatskoj. Nizom mjera država je nastojala da smanji broj koza, te se njihov broj u Dalmaciji do 1900. godine smanjio na 172.000 (Prpić & Mioč, 2015). Uvođenjem zabrane o uzgoju koza 1954. godine, broj u čitavoj tadašnjoj SR Hrvatskoj smanjio se na 101.609 koza (Ožanić, 1955). Smanjenje broja koza dovelo je do zarastanja terena, čime se stvaraju povoljni stanišni uslovi za gniježđenje, skrivanje i ishranu kratkokrilog voljica.

ZAKLJUČAK

Ovaj rad sumira oportunističke podatke prikupljene sa ograničenog prostora, zbog čega se može smatrati da je vrsta u Bosni i Hercegovini slabo istražena. Da bismo se upoznali sa distribucijom, brojnošću, stanišnim preferencijama i biologijom date vrste neophodno je nastaviti istraživanja u narednom periodu. Zbog trendova globalnog zagrijavanja, depopulacije, smanjenja stočnog fonda i posljedičnog zarastanja terena, može se očekivati širenje populacije ka unutrašnjosti zemlje.

LITERATURA

- Crnković, R., (1990). Gnjezdarike na trogirskom području. *Larus* 41–42, 151–164.
- Engler, J. O., Bohm, N., Twietmeyer, S. & Elle O. (2016). Die Arealexension des Orpheusspötters *Hippolais polyglotta*: ein Modell für Biogeographie und Populationsgenetik. *Der Ornithologische Beobachter* / Band 113 / Heft 2 / Juni 2016.
- Engler, J. O., Roderus, D., Elle, O. & Hoch-Kirch, A. (2013a). Zeitlicher Vergleich der genetischen Struktur von Arealrandpopulationen beim expansiven Orpheusspötter *Hippolais polyglotta*. *Vogelwarte* 51: 179–184.
- Faivre, B., Secondi, J., Frochot, B. & Cezilly, F. (2002). Local survival and breeding ecology in an expanding population of Melodious Warbler *Hippolais polyglotta*. *Ardea* 90: 293–301.
- Jouard, H. (1935). Sur la distribution en France des deux espèces d'Hypolaïs, et sur quelques-uns des caractères propres à les faire distinguer sûrement *Alauda* 7: 85–99.
- Kotrošan, D. (2008/2009). Dopune i korekcije popisu ptica zabilježenih u Bosni i Hercegovini od 1888. do 2006. godine. *Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 4-5(4-5): 72-85.
- Ožanić, S. (1955). Poljoprivreda Dalmacije u prošlosti. Izdanje Društva agronoma NRH, Split.
- Prpić, Z. & Mioč, B. (2015). Mogućnosti uzgoja koza na području Dalmatinske zagore. *Gospodarske mogućnosti Zagore i oblici njihova optimalnog iskorištavanja* / Matas, Mate ; Rako, Ante - Split : Kulturni sabor Zagore i

- Institut za jadranske kulture i melioraciju krša - Split, 2015, 29-40
- Rucner, D. (1967). - Über die Verbreitung des Hippo/ais Arten im Küstenland jugoslawien. J. Orn., 108 : 71.
- Rucner, D. (1948). Voljić kratkokrili (*Hippolais polyglotta* (Vieillot) u Hrvatskom Primorju. Larus 2, 134–136.
- Rucner, D. (1963). - Les limites orientales de l'aire de l'Hypolaïs polygotte en Yougoslavie. Alauda, 31 : 256-261.
- Rucner, D. (1958). Der Orpheusspötter, *Hippolais polyglotta* (Vieill.) Brutvogel in Westkroatien. Journ. f. Ornithol. 99, 363–366.
- Rucner, D. (1998). Ptice hrvatske obale Jadrana. Hrvatski Prirodoslovni muzej i Ministastvo razvitka i obnove. Zagreb.
- Saveljić, D., & Jovičević, M. (2015). Popis ptica Crne Gore sa bibliografijom. Centar za zaštitu i proučavanje ptica. Podgorica.
- Svensson, L. & Christie, D.A. (2013). Melodious Warbler (*Hippolais polyglotta*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. and de Juana, E. (eds), *Handbook of the Birds of the World Alive*, Lynx Edicions, Barcelona.
- Šćiban, M., Rajković, D., Radišić, D., Vasić, V. & Pantović, U. (2015). Ptice Srbije - Kritički spisak vrsta. Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije (DZPPS), Novi Sad.
- Yeatman - Berthelot, D. & Jarri, (1994). Nouvel atlas des oiseaux nicheurs de France, 1985–1989. Société ornithologique de France, Paris
- Yeatman, L. (éd.) (1976). Atlas des oiseaux nicheurs de France de 1970 à 1975. Société ornithologique de France, Paris.

SUMMARY

The first observation of Melodious Warbler (*Hippolais polyglotta*) in Bosnia and Herzegovina was registered on 20.5.2011. along the road from Gnjišće to Karaotok in Hutovo blato. After that, in 2015-2019 period, this species has been regularly observed in Mostarsko and Hutovo blato, and individual observations were also recorded on the banks of Buna River and on the Klek Peninsula in the Neum bay. Although no active nest has been found so far, the territorial behavior observed in the same locality repeatedly during each breeding season, and one bird recorded carrying the nesting material, clearly indicate the breeding activity. According to the relevant literature sources, this species has been present in neighboring Croatia for over 60 years, but has not been recorded in Bosnia and Herzegovina so far.